

motivation and stimulation of students' learning in a higher educational establishment are grounded and experimentally substantiated.

Борисенко Лариса Леонідівна - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та психології Київського національного економічного університету ім. Вадима Гетьмана, кафедра педагогіки та психології (м. Київ, Україна)

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Євтух М.Б.

УДК 378.147.88; 351.746.1

ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ СТАЖУВАННЯ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ- ПРИКОРДОННИКІВ

І.О. Грязнов, Н.М. Усачик

В статті визначено особливості етапів стажування курсантів-прикордонників у відповідності до курсів навчання у НАДПСУ, звертається увага на заходи, спрямовані на вдосконалення підготовки та проведення стажування майбутніх офіцерів-прикордонників.

Ключові слова: *курсант-прикордонник, стажування, професійна компетентність.*

Постановка проблеми у загальному виді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями

Підвищення рівня професійної компетентності офіцерів-прикордонників має важливе значення у реформуванні Державної прикордонної служби України (ДПСУ), у тому числі і в вдосконаленні навчально-виховного процесу Національної академії Державної прикордонної служби України (НАДПСУ). Сформована професійна компетентність – важлива складова особистості

майбутнього офіцера ДПСУ. Одним із напрямків реформування ДПСУ є застосування в навчально-виховному процесі особистісно-орієнтовного навчання та виховання курсантів-прикордонників. Робота, що проводиться в даному напрямі, сприяє і формуванню професійної компетентності майбутнього офіцера.

Професійна компетентність формується в процесі:

- посилення уваги з боку начальників (командирів) усіх категорій до своїх потреб, запитів, інтересів. Усе це слугує прикладом для виконання службових обов'язків майбутніми офіцерами-прикордонниками;

- залучення курсантів до творчої участі не лише в навчально-виховному процесі, але й в загальних справах підрозділів, органів ДПСУ;

- уважного урахування особливостей, схильностей характеру і якнайповнішого використання знань, здібностей, досвіду кожного курсанта на користь успішного вирішення тих завдань, що постають перед підрозділом і в цілому перед академією;

- дієвої виховної роботи, спрямованої на те, щоб ідеї реформування ДПСУ ставали особистими переконаннями курсантів, перетворювалися на їхні практичні справи щодо покращання якості навчання, опанування майбутньої спеціальності офіцера-прикордонника.

Проведене дослідження підтверджує, що з усього навчально-виховного процесу найбільш важливе значення у формуванні професійної компетентності курсантів має стажування в органах та підрозділах ДПСУ. За своєю сутністю воно є аналогом професійної діяльності курсанта і характеризується тим же різноманіттям відносин (курсант – підлеглий особовий склад підрозділу, курсант – командир підрозділу, де проходить стажування майбутній офіцер-прикордонник, курсант – товариші по службі тощо) і функцій. Його організація створює ситуацію заглиблення курсанта в реальну оперативно-службову діяльність. Це суттєво впливає на курсанта, сприяє більш глибокому усвідомленню специфіки своєї професії, забезпечує можливість часткової перевірки професійної готовності до неї, створює природні умови для формування професійної компетентності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор

Професійну підготовку майбутніх офіцерів правоохоронних структур та її компоненти розглядали у своїх працях науковці Ю.В. Балашова, Т.В. Гороховська, Т.О. Івашкова, С.Л. Крук, Ю.В. Кудінов, Н.В. Мороз, С.С. Сливка, С.П. Шумовецька, Т.В. Щеголева та ін.

Виділення раніше не вирішених частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття

Разом з тим, як показав аналіз наукових джерел, окремо особливості організації та проведення стажування курсантів-прикордонників в органах та підрозділах ДПСУ не досліджувались.

Формування цілей статті (постановка завдання)

Метою статті є визначення етапів й особливостей організації та проведення стажування курсантів-прикордонників в органах та підрозділах ДПСУ.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів

Формування професійної компетентності майбутнього офіцера-прикордонника – процес тривалий і складний. Він починається ще до вступу до Академії. Уперше абітурієнт реально починає розуміти і відчувати складність офіцерського життя ще під час вступних іспитів. Пізніше становлення його як особистості активно продовжується в стінах НАДПСУ.

На першому курсі і першому стажуванні в органах та підрозділах ДПСУ (перший етап) закладаються основи професійної компетентності:

формується світогляд, виховується переконаність;
розвивається волява сфера, уміння долати труднощі, підпорядковуватись і грамотно командувати, правильно оцінювати обстановку;

визначається життєва позиція, виховується принциповість і вимогливість до себе і товаришів по службі.

На цьому етапі по суті завершується адаптація особистості. Це створює умови для виховання і розвитку інтересу до професії офіцера-прикордонника, розуміння її сутності.

Однак цей період (етап) неможна вважати міцним у формуванні професійної компетентності, оскільки не кожний курсант (навіть той, хто самостійно та свідомо обирає професію захисника кордонів України) має чітке уявлення про неї і свої потенційні можливості якісно виконувати оперативно-службові завдання.

Другий етап – другий курс навчання. На цьому етапі курсанти беруть участь у:

роботі старшого зміни прикордонних нарядів (помічника старшого зміни прикордонних нарядів);

підготовці зміни прикордонних нарядів до служби;

службі з охорони державного кодону;

контролі за несенням служби прикордонними нарядами на ділянці відділу прикордонної служби та в пункті пропуску;

перевірці стану режиму пункту пропуску;

в складанні документів на порушників законодавства.

У цілому курсанти отримують необхідні практичні навички в організації оперативно-службової діяльності прикордонних підрозділів, беруть участь у практичному несенні служби у різних видах прикордонних нарядів.

На відміну від перших двох років навчання в НАДПСУ навчання на третьому курсі й особливо стажування як третій етап характеризується “входженням” особистості курсанта у професію офіцера-прикордонника. Інтенсивний військово-освітній розвиток особистості, безпосередня участь в організації і здійсненні оперативно-службової діяльності сприяє не лише розвитку інтересу до неї, але й практичній готовності виконувати свої професійні обов’язки. У результаті формуються більш складні складові професійної компетентності.

Однак третій етап неможна розглядати як завершальний процес формування професійної компетентності майбутнього офіцера-прикордонника. Обов’язки, що виконуються в процесі стажування на третьому курсі, не містять у собі такого комплексу функціональних особливостей, які властиві стажуванню на четвертому курсі.

Четвертим етапом формування професійної компетентності майбутнього офіцера-прикордонника є його навчання на випускному

курсів. Стажування курсантів 4-го курсу проводиться в органах охорони державного кордону з урахуванням напряму підготовки. Наприклад, напрям підготовки – «Охорона та захист державного кордону» – на посаді начальника (заступника начальника) відділення інспекторів прикордонної служби відділу. На цьому етапі курсант-випускник уже не лише усвідомлює особистісний сенс своєї діяльності, але й практично підготовлений до виконання своїх професійних обов'язків. Наявність відношень відповідальної залежності й усвідомлення кожним курсантом-випускником своєї значущості у вирішенні оперативно-службових завдань є вирішальним чинником формування особистості офіцера-прикордонника, саморегуляції дій і вчинків.

Отже, визначено особливості чотирьох етапів стажування курсантів-прикордонників у відповідності до курсів навчання у НАДПСУ.

Планування стажування в НАДПСУ здійснюється навчальним відділом академії на підставі навчального плану. Відповідно до розпорядження Адміністрації ДПСУ щодо організації та проведення стажування, академією розробляються календарний план підготовки до стажування, який передбачає:

- вивчення з офіцерами факультетів (кафедр, підрозділів), курсантами вимог керівних документів баз стажування, наказів і вказівок щодо організації оперативно-службової діяльності, планів професійної (спеціальної) підготовки баз стажування а також інших документів;

- порядок розробки індивідуальних завдань курсантам на стажування;

- підготовку методичних посібників, пам'яток, рекомендацій щодо організації та проведення стажування;

- організацію зустрічей з представниками управління органів охорони державного кордону, а також курсантами старших курсів, які раніше проходили стажування;

- проведення з курсантами додаткових занять по формах і методах навчання та роботи з персоналом у прикордонних підрозділах;

складання курсантами під керівництвом викладачів і офіцерів підрозділів методичних розробок, зразкових планів-конспектів відповідно до тематики занять, які проводяться під час стажування;

розробку і забезпечення курсантів тезами доповідей, бесід для проведення заходів з різними категоріями персоналу;

розподіл курсантів по базах стажування і посадах, призначення керівників стажування та їхній інструктаж;

формування команд для виїзду і вивчення основних положень про перевезення особового складу.

Курсанти академії проходять стажування в органах охорони державного кордону, навчальних центрах під керівництвом посадових осіб органу охорони державного кордону, навчального центру та контролем керівника стажування від академії. Методичне керівництво підготовкою до стажування курсантів здійснюється факультетами і випускними кафедрами. З метою організації та проведення стажування курсантів наказом ректора академії створюється робоча група, до складу якої входять провідні викладачі та керівництво факультетів, дивізіонів.

Вдосконалення організації та проведення стажування майбутніх офіцерів-прикордонників полягала в такому. Підготовка керівників стажування від академії складається із вивчення керівних документів, підготовки навчально-методичних матеріалів, розробки плану роботи, вивчення питань відправки та слідування курсантів до місця стажування. Керівництво дивізіону безпосередньо організовує підготовку до стажування майбутніх офіцерів. Під час проведення дослідно-експериментальної роботи курсанти самостійно вивчали методичні рекомендації щодо організації і проведення стажування.

Вони з'ясували:

зміст занять, які проводять особисто;

свою участь в керівництві повсякденною та службовою діяльністю;

перелік функціональних обов'язків посади, на яку плануються;

накази, інші керівні документи, які мають пряме відношення до стажування.

Індивідуальне завдання курсантам відпрацьовувалось на кафедрах, за програмою стажування та погоджувалось з керівниками стажування від академії.

З метою вдосконалення організації та проведення стажування майбутніх офіцерів-прикордонників було вдосконалено зміст «Щоденника обліку заходів стажування», в якому було запропоновано такі розділи:

загальні вказівки;

завдання згідно програмою на стажування;

індивідуальні завдання на стажування;

план роботи курсанта на період стажування;

картка обліку стажування;

звіт курсанта про виконані завдання за період проходження стажування.

Для оцінки офіцерами кордону результатів діяльності курсантів під час стажування було вдосконалено зміст відгуку про результати проходження стажування курсантом. До змісту відгуку віднесено:

оцінку професійних, індивідуальних професійно важливих психологічних якостей;

виконання індивідуального завдання;

характерні недоліки у підготовці курсанта, пропозиції керівництва прикордонного підрозділу щодо покращення професійної підготовки курсантів.

Відповідно до індивідуального завдання курсанти під керівництвом викладачів планували, які необхідно відібрати матеріали з досвіду діяльності підрозділів для підтвердження теоретичних положень курсової роботи. Курсанти вивчали індивідуальні завдання і порядок ведення щоденного обліку стажування.

Після прибуття до бази стажування, вивчення порядку й організації службової діяльності, особливостей несення служби, розпорядку дня та розкладу занять курсанти склали план роботи на весь період стажування, погоджували його з керівником стажування від академії і подавали на затвердження керівникові від бази стажування.

Під час стажування керівниками стажувань зверталась увага на те, щоб курсант:

був зразком високих службових і моральних якостей, дисциплінованості, стройової підтягнутості, творчо підходив до втілення в життя своїх знань та навичок;

зразково виконував обов'язки на посаді стажера, робив все необхідне для повного виконання завдання згідно з програмою стажування, індивідуального завдання й плану роботи на період стажування;

вивчав всі особливості несення служби в різних умовах охорони кордону, порядок організації службової діяльності підрозділів, нові форми організаційної діяльності посадових осіб;

систематично збирав та узагальнював матеріали відповідно до завдання згідно з програмою стажування.

Під час стажування кожний курсант вів щоденник. У щоденнику кожен день нотувались всі виконані та організовані заходи.

По завершенню стажування керівник стажування від органу охорони державного кордону, підлеглим якого був курсант, власноручно робив у щоденнику записи про результати проходження стажування, висновок про ступінь та якість виконання індивідуального завдання підлеглими, визначав характерні недоліки у підготовці курсанта, пропозиції щодо поліпшення підготовки курсантів за спеціальністю та оформляв на окремому аркуші відгук за результатами діяльності курсанта.

Наприкінці стажування курсанти склали письмовий звіт про виконання індивідуального завдання та надавали для ознайомлення керівнику стажування від академії. Звіт розглядався і затверджувався керівником стажування, призначеними від НАДПСУ. Відгуки на курсантів, написані керівниками стажування від підрозділу та затверджені керівниками органів охорони державного кордону, разом зі щоденниками представлялися керівництву факультету після захисту звітів стажування на провідних кафедрах.

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямку

Отже, на різних етапах стажування в органах та підрозділах ДПСУ і завершується на етапі самостійної діяльності. На кожному з

цих етапів є свої особливості формування професійної компетентності, певні цілі, свої форми і методи. На кожному з них накопичуються ті типові і водночас специфічні утворення, які обумовлюють процес формування професійної компетентності майбутнього офіцера-прикордонника в процесі військового стажування. Продовжити дослідження доцільно за такими напрямками: педагогічні основи керівництва процесом формування особистої професійної компетентності; особливості формування професійної компетентності у колективах курсантів-першокурсників.

Література

1. Кучеренко А. А. Міграційні процеси та політична культура прикордонника : навчальний посібник. – Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2009. – 127 с.
2. Положення з організації та проведення практичної підготовки керівного, науково-педагогічного складу, слухачів та курсантів Національної академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького. – Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2010. – 64 с.

В статье определены особенности этапов стажировки курсантов-пограничников в соответствии курсам обучения в НАГПСУ, обращается внимание на мероприятия, направленные на подготовку и проведение стажировки будущих офицеров-пограничников.

Ключевые слова: курсант-пограничник, стажировка, профессиональная компетентность.

The author of the article defines the peculiarities of the stages of probation of the students-border guards in compliance with the curriculum of the National Academy of State Border Service of Ukraine named after Bogdan Khmelnytsky, attention is paid to the activities directed at preparation and holding of probation of the future officers-border guards.

Keywords: student-border guard, probation, professional competence.

Грязнов І.О. - начальник докторантури НАДПСУ, головний науковий співробітник, доктор педагогічних наук, професор

Усачик Надія Михайлівна – викладач кафедри англійської мови та перекладу НАДПСУ ім. Б. Хмельницького.

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Шевченко Г.П.

УДК 378.036

СТАН І УМОВИ АКТИВІЗАЦІЇ ЕСТЕТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛЬНОЇ ТВОРЧОСТІ

Л. В. Гук

У статті здійснено аналіз особливостей формування естетичних цінностей в юнацькому віці, розкрито існуючі підходи естетично-ціннісного орієнтування засобами театральної творчості.

Ключові слова: юнацький вік, театральна творчість, естетичні цінності.

Постановка проблеми у загальному виді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями

Концепція естетичного виховання молоді юнацького віку сьогодення, яка тісно пов'язана з формуванням відповідної альтернативної системи засобів і форм сучасної освіти, спрямовується на реалізацію вихідних положень Національної доктрини розвитку освіти в Україні. Сьогодні набуває все більшого визнання і розуміння проблема формування ціннісних орієнтацій молоді як невід'ємної складової системи характерних індикаторів особистості.

Реальний стан культурно-естетичного розвитку молоді юнацького віку набув якісно новою оцінки, тому що зазнає